

Nr 3.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för återställande av vissa svenska jordbrukskreditkassan tillhandahållna statsobligationer.

I en den 22 december 1950 dagtecknad proposition nr 7, vilken hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att tiden för återställandet till riksgäldskontoret av de svenska statens obligationer till nominellt belopp av sammanlagt 10 miljoner kronor, vilka enligt riksdagens medgivande överlämnats till svenska jordbrukskreditkassan för pantförskrivning såsom säkerhet för lån hos riksbanken och enligt beslut av 1942 års riksdag skola återställas före den 1 juli 1951, må utsträckas till den 1 juli 1953.

Då svenska jordbrukskreditkassan år 1930 inrättades, ställde staten såsom grundfond för kassan till förfogande $4\frac{1}{2}$ procents statsobligationer till ett nominellt belopp av 15 miljoner kronor. Enligt beslut av 1932 års riksdag blev grundfonden genom tillskott av ytterligare 10 miljoner kronor i statsobligationer höjd till 25 miljoner kronor. Härutöver ställde 1933, 1934 och 1935 års riksdagar till jordbrukskreditkassans förfogande statsobligationer till ett belopp av tillhoppa 20 miljoner kronor att användas till pantförskrivning såsom säkerhet för lån i riksbanken. Sist avsedda obligationer skulle kassan återställa till riksgäldskontoret inom vissa angivna tider. Vid 1936, 1941 och 1942 års riksdagar (prop. nr 249/1936, 266/1941, 41/1942, r.skr. nr 340/1936, 359/1941, 229/1942) ha medgivanden lämnats om anstånd med obligationernas återställande. Enligt det senaste, av 1942 års riksdag lämnade medgivandet har tiden för återställandet utsträckts beträffande hälften av obligationerna till den 1 juli 1946 och beträffande den återstående hälften till den 1 juli 1951. Sedermera har jordbrukskreditkassan inom föreskriven tid och således före den 1 juli 1946 till riksgäldskontoret återställt den första hälften, d. v. s. obligationer till ett nominellt belopp av 10 miljoner kronor.

I skrivelse den 24 oktober 1950 har *styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan* hemställt, att tiden för återställandet till riksgäldskontoret av den senare hälften av obligationerna måtte utsträckas till den 1 juli 1953.

Till stöd för denna hemställan har styrelsen anfört.

Den på statlig garanti baserade kreditgivningen avseende den statliga jordbruksegnahemsverksamheten och jordbrukets rationalisering m. m., vilken kreditgivning sporadiskt började hösten 1948, har kommit att taga i anspråk en ganska betydande del av jordbrukskasserörelsens samtida tillskott av insättarmedel. Under sista halvåret 1949 utbetalade jordbruks-

kassorna sålunda cirka 4,8 miljoner kronor i s. k. garantilån, medan den totala inlåningsökningen under samma tid utgjorde cirka 21,8 miljoner kronor. Och för tiden den $\frac{1}{1}-\frac{30}{100}\%$ 1950 hava i nya garantilån utbetalats cirka 9,5 miljoner kronor, samtidigt som inlåningsökningen utgjort cirka 38,3 miljoner kronor. I sammanhanget förtjänar jämväl uppmärksammas, att till garantilångivningen varit knuten en icke obetydlig kreditgivning i form av underliggande bottenlån.

Jordbrukskasserörelsens medverkan i den nya form av kreditgivning, som garantilånen innebära, har resulterat i att de medel, som stått till rörelsens förfogande för den sedvanliga utlåningen, blivit mera begränsade. Detta har i sin tur medfört ökade svårigheter för rörelsen att bygga upp den ytterligare likviditetsreserv, som ett avstående från förberörda statsobligationer skulle göra erforderlig. Den senaste tidens åtstramning på penningmarknaden har i sin mån komplicerat en sådan lösning.

Enär sålunda särskilda olägenheter kunna väntas uppstå för jordbrukskreditkassan, därest återstående statsobligationer till nominellt belopp av 10 miljoner kronor skulle behöva återställas redan till den 1 juli 1951, får styrelsen föreslå, att tiden för återställandet utsträcker ytterligare någon tid. I detta sammanhang må erinras om att jordbrukskasserörelsens organisation och verksamhet är föremål för utredning genom särskilda av chefen för jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga. Styrelsen förmodar, att jämväl här berörda spörsmål blir uppmärksammat av de sakkunniga. I avvaktan på resultatet av eventuella förslag i ämnet från de sakkunnigas sida torde utsträckningen av tiden för obligationernas återställande lämpligen böra bestämmas till den 1 juli 1953.

Över framställningen ha, efter remiss, yttranden avgivits av statskontoret, bank- och fondinspektionen, fullmäktige i riksgäldskontoret, fullmäktige i Sveriges riksbank samt 1950 års jordbrukskassautredning.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, fullmäktige i riksbanken och 1950 års jordbrukskassautredning ha förklarar sig icke ha något att erinra mot den föreliggande framställningen.

Statskontoret har anført, att den väsentliga anledningen till att jordbrukskreditkassan icke utan olägenhet kan återlämna ifrågavarande obligationer inom bestämd tid synes vara, att jordbrukskasserörelsen i allt för hög grad engagerats i den nya form av kreditgivning, som garantilånen innebära. I samband härmed har rörelsen ytterligare ökat sin primärbelåning i stället för att på ett verksamt sätt vidtaga åtgärder för att begränsa och nedskära denna långivning. Statskontoret har funnit det i viss mån anmärkningsvärt, att jordbrukskreditkassan icke förmått bättre avväga sin kreditgivning från den utgångspunkten, att de till förfogande utöver grundfonden ställda obligationerna skulle återställas på sätt 1942 års riksdag därom beslutat. Emellertid vill statskontoret i sakens nuvarande läge icke motsätta sig bifall till framställningen.

Bank- och fondinspektionen har inledningsvis yttrat.

Svenska jordbrukskreditkassans innehav av ifrågavarande obligationer har från början avsetts bli av tämligen kort varaktighet, men omständigheter av olika slag ha förhindrat en avveckling av obligationsinnehavet i enlighet med de ursprungliga planerna. Detta förhållande är icke tillfredsställande, eftersom en kreditinstitution, vilken skall arbeta under vanliga marknadsmässiga betingelser, bör vara självförsörjande i fråga om det utlånade

kapitalet; nämnda synpunkt gör sig självfallet alltmer gällande ju större den ifrågavarande kreditinstitutionen blir. Sedan jordbrukskasserörelsen numera nått en avsevärd omslutning -- balanssiffrorna per den 31 oktober 1950 överstiga 400 miljoner kronor -- måste man därför av rent principiella skäl ställa sig betänksam till den remitterade framställningen. Den från kasserörelsens sida förda kreditpolitiken — som inneburit att den tidvis mycket starka inlåningsökningen helt tagits i anspråk för kreditgivning — utgör en omständighet ägnad att öka ifrågavarande betänkligheter; enligt bank- och fondinspektionens förmenande borde det sålunda icke ha varit uteslutet för jordbrukskasserörelsen att skapa en likviditetsreserv, som möjliggjort återställandet av här avsedda obligationer vid den år 1942 fastställda tidpunkten.

Med anledning av att jordbrukskreditkassan såsom särskild grund för framställningen åberopat kasserörelsens medverkan i garantilånegivningen, har inspektionen ytterligare anført.

I sitt remissvar över förslaget om införande av kreditgarantivivningen på jordbrukets område uttalade jordbrukskreditkassan (prop. 1948: 273, s. 20) den förmodan, att förslagets genomförande komme att ställa ganska stora anspråk på kasserörelsen i fråga om dess medverkan. Det undandroge sig kassans bedömning, huruvida rörelsen kunde bli i stånd att genom egen bankmässig inlåning helt svara för den penninganskaffning, som sagda kreditgivning förutsatte, eller om särskilda kompletterande åtgärder på området kunde befinnas påkallade. Enligt kassans mening borde, om de kreditgivande institutionernas egna kapitalresurser visade sig vara otillräckliga för att kreditgarantiverksamheten skulle kunna bedrivas i avsedd omfattning, staten tillhandahålla nämnda institutioner de erforderliga penningmedlen. Tanken på en supplementär statlig kreditgivning avvisades emellertid av vederbörande departementschef (prop. 1948: 273, s. 22) under hänvisning därtill att, då kreditgarantivivningen komme att bli begränsad till enbart jordbrukets område, de enskilda kreditinrättningarnas kapacitet borde vara tillfyllest för att täcka det avsedda lånebehovet. Med beaktande härav vill inspektionen ifrågasätta, huruvida det särskilda skäl, som åberopats till stöd för framställningen, är tillämpligt; enligt ämbetsverkets mening bör jordbrukskasserörelsen, därest dess medverkan i kreditgarantisystemet allvarligt försvårar kassornas möjligheter att tillgodose legitima kreditanspråk från den övriga kundkretsen, i första hand se till, om icke vissa garantilånesökande kunde hänvisas till någon annan inom jordbruket verksam kreditgivare, t. ex. hypoteksförening eller sparbank.

Inspektionen skulle på grund av de anförda skälen helst se, att jordbrukskreditkassan avvecklade sitt här avsedda obligationsinnehav inom den närmaste tiden. Med hänsyn till att en sådan avveckling i nuvarande läge skulle medföra påtagliga olägenheter för kasserörelsen och till att rörelsens organisation och verksamhet är föremål för utredning, har inspektionen dock ej velat motsätta sig bifall till jordbrukskreditkassans hemställan.

Föredragande departementschefen har, med hänsyn bland annat till att jordbrukskasserörelsens organisation och verksamhet nu överses av särskilda sakkunniga, intet att erinra mot jordbrukskreditkassans framställning.

Utskottet. I propositionen föreslås, att svenska jordbrukskreditkassan skall få anstånd från den 1 juli 1951 till den 1 juli 1953 med att till riksgäldskontoret återställa svenska statens obligationer till nominellt belopp av 10 miljoner kronor, vilka enligt riksdagens medgivande ställts till jordbrukskreditkassans förfogande för pantförskrivning såsom säkerhet för lån hos riksbanken.

Inom jordbrukskasserörelsen har en stark inlåningsökning ägt rum under de senaste åren. Jämsides därmed har försiggått en betydande kreditexpansion, varvid kasserörelsens medverkan i den på statlig garanti baserade kreditgivningen på jordbrukets område särskilt synes böra uppmärksammas. Den omfattande kreditgivningen har skapat svårigheter för jordbrukskasserörelsen att uppbygga den likviditetsreserv, som hade varit erforderlig för att jordbrukskreditkassan skulle kunna i enlighet med 1942 års riksdags beslut återställa här avsedda obligationsinnehav till riksgäldskontoret den 1 juli 1951. Det hade enligt utskottets mening varit önskvärt, att jordbrukskasserörelsens kreditpolitik hade avvägts på ett sådant sätt att ifrågavarande obligationer kunnat återlämnas vid den fastställda tidpunkten utan påtagliga nackdelar för kasserörelsen. I sakens nuvarande läge och med hänsyn till att jordbrukskasserörelsens organisation och verksamhet för närvarande utredes av särskilda sakkunniga anser sig utskottet icke böra motsätta sig, att tiden för återställandet av obligationerna utsträcker till den 1 juli 1953. Utskottet tillstyrker alltså bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Utskottet vill emellertid understryka angelägenheten av att en sådan avvägning av kreditgivningen i fortsättningen eftersträvas att den slutliga avvecklingen av här avsedda obligationsinnehav den 1 juli 1953 kan ske utan olägenheter för jordbrukskasserörelsen.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 15 februari 1951.

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sundvik, Fahlander*, Näsgård, Mogård, Johannesson, Nordenson, Domö* och Söderquist;

från andra kammaren: herrar Severin, Fröderberg, Nilsson i Landskrona*, Persson i Norrby, Schmidt, Sköldin, Gavelin* och Birke*.

* Ej närvarande vid justeringen.